

Kan civilsamfundet holde liv i lokalsamfundene i landdistrikterne?

Bjarne Ibsen

Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund

Syddansk Universitet

Gør civilsamfundet en forskel?

Når arbejdspladser, dagligvarebutikker og offentlige institutioner er forsvundet.

- Kan foreninger og frivillige holde liv i det lokale?
- Er der grænser for, hvor meget civilsamfundet kan holde liv i?
- Hvad skal til, for at civilsamfundet kan få en central rolle?

Min baggrund for at gøre mig klog på det?

- Professor Emeritus på Syddansk Universitet
 - I mange år forsket i
 - foreninger, frivilligt arbejde, civilsamfund, folkeoplysning mv.
 - Idræt og bevægelsesvaner
- Bor i Ørholm nord for Lyngby, nord for København
- Men født og opvokset i Vrenderup, tidligere Fåborg Sogn, Helle Kommune og nu tilhørende Varde Kommune
- Der har jeg oplevet de dramatiske ændringer i lokalsamfundene

Et forskningsprojekt: Civilsamfundets betydning for udviklingen i landdistrikter

Hvad forsøger vi at blive klogere på?

To spørgsmål

- Hvordan bidrager civilsamfundet til løsningen af fælles opgaver i lokalsamfund i landdistrikter?
- Hvordan er civilsamfundets rolle i landdistrikter bestemt af
 - de politisk bestemte rammer og vilkår for civilsamfundet
 - de fysiske mødesteder
 - beboernes baggrund, holdninger og ressourcer

Hvad forstår vi ved civilsamfundet?

- Foreninger og frivillige landsorganisationer
- Selvejende institutioner (ikke statslige)
- Uformelle netværk og grupper

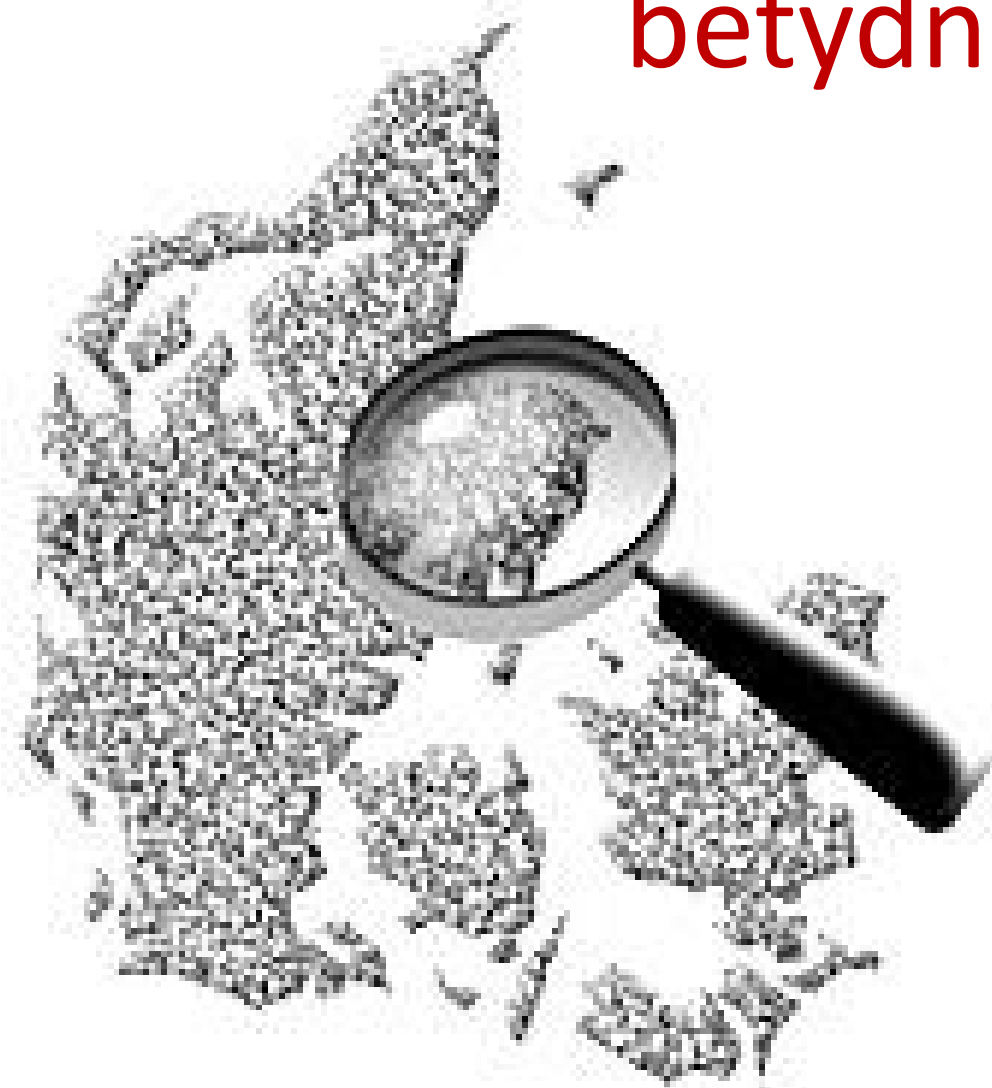
Hvordan undersøger vi det?

- Spørgeskemaundersøgelse af foreningers engagement i og holdning til at deltage i udviklingen af lokalområdet (foråret 2022)
- Spørgeskemaundersøgelse af borgeres engagement i og holdning til at deltage i udviklingen af lokalområdet (efteråret 2022)
- Interviews med repræsentanter for
 - Lokale foreninger (Lokalfora bl.a.)
 - Lokale offentlige institutioner (især skole hvis der findes en)
 - Lokal dagligvarebutik eller anden lokal arbejdsplads
 - Lokale grupper der er engageret i lokalsamfundet

Udvalgt til undersøgelsen

	Vordingborg Kommune	Assens Kommune	Tønder Kommune	Skive Kommune
Forenings-spørgeskemaundersøgelse	Hele kommunen	Hele kommunen	Hele kommunen	Hele kommunen
Borger-spørgeskemaundersøgelse	Hele kommunen	Hele kommunen	Hele kommunen	Hele kommunen
Interviews i to lokalområder i hver kommune	Mern Jungshoved	Jordløse Salbrovad	Visby Højer	Rødding Thise

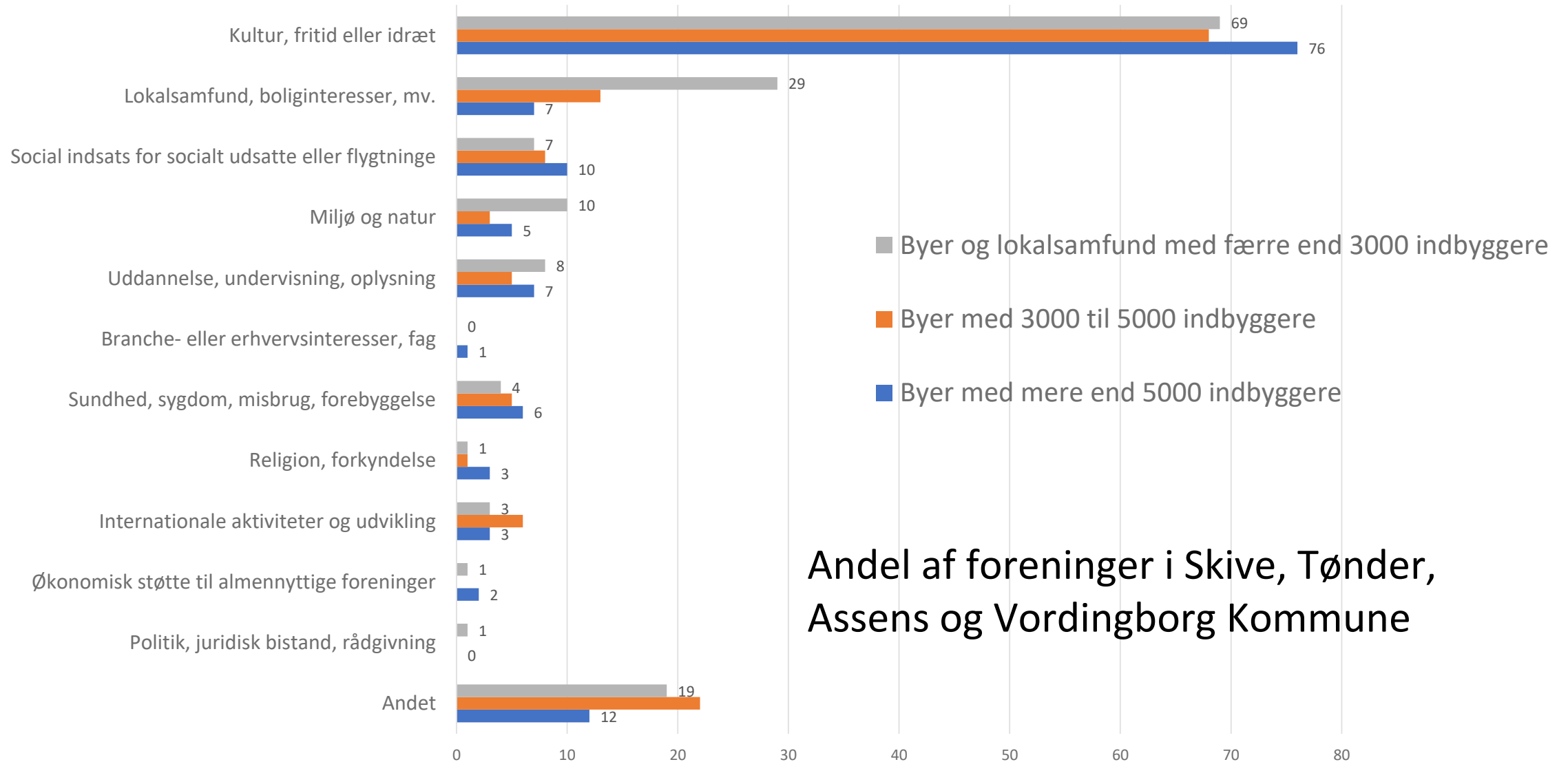
Foreningernes interesse i og betydning for lokalsamfundet

Foreningerne og 'bevægelserne' har i samarbejde med det offentlige og de lokale arbejdspladser skabt lokalsamfundene

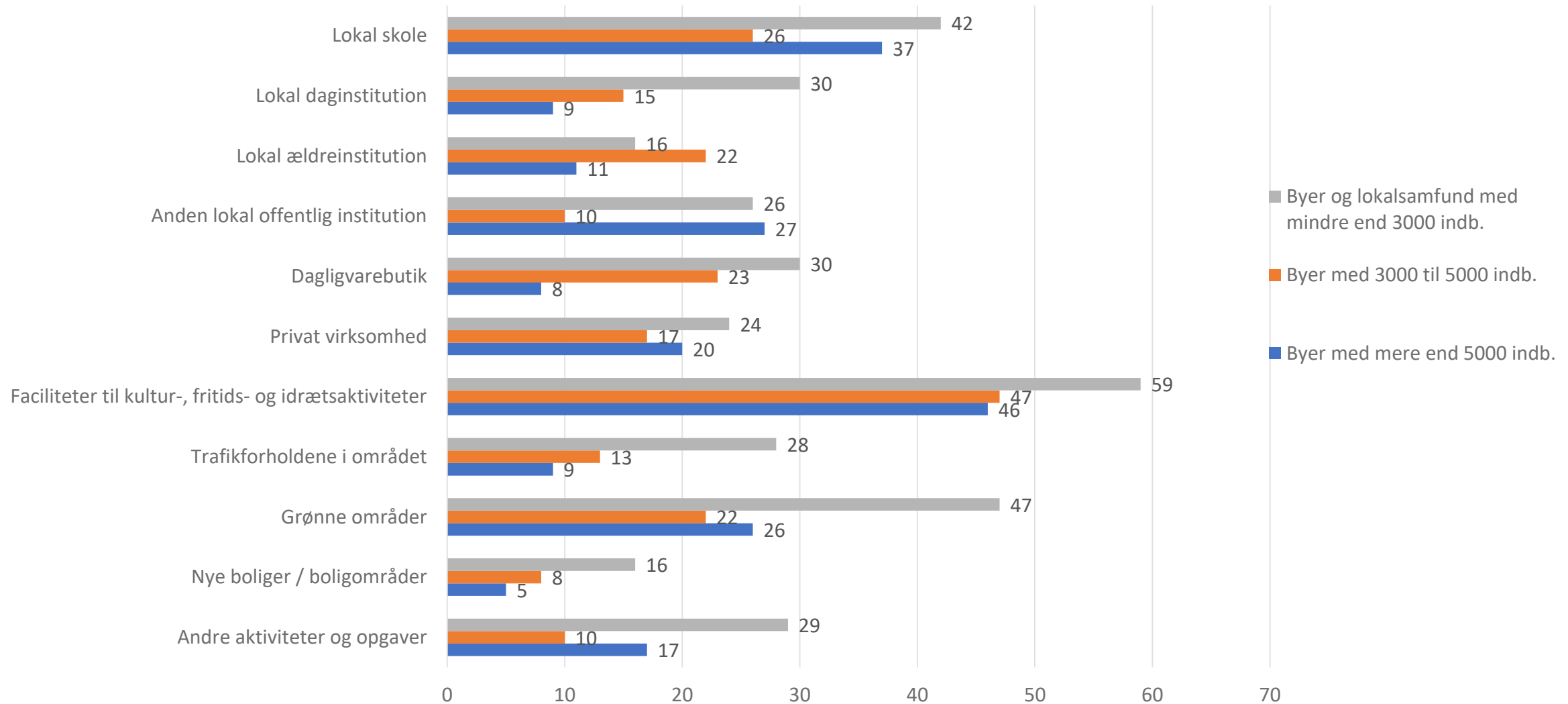
'Bevægelser'	Lokalsamfund
Andelsbevægelsen	Brugsforeninger, mejerier, slagterier mv.
Boligbevægelsen	De almennyttige boligområder
Arbejderbevægelsen	Kooperativer, aftenskoler (AOF) mv.
De frie skolars bevægelse	Friskoler, højskoler og efterskoler
Skytte- og gymnastikbevægelsen	Gymnastiksale, idrætsanlæg og idrætsforeninger
Den sociale og almennyttige 'bevægelse'	Børnehaver, plejehjem mv.
Lokalsamfundsbevægelse	Forsamlingshuse, frysehuse, vindmøllelaug

I de små lokalsamfund har foreningerne i højere grad en lokal interesse end i de større lokalsamfund (pct.)

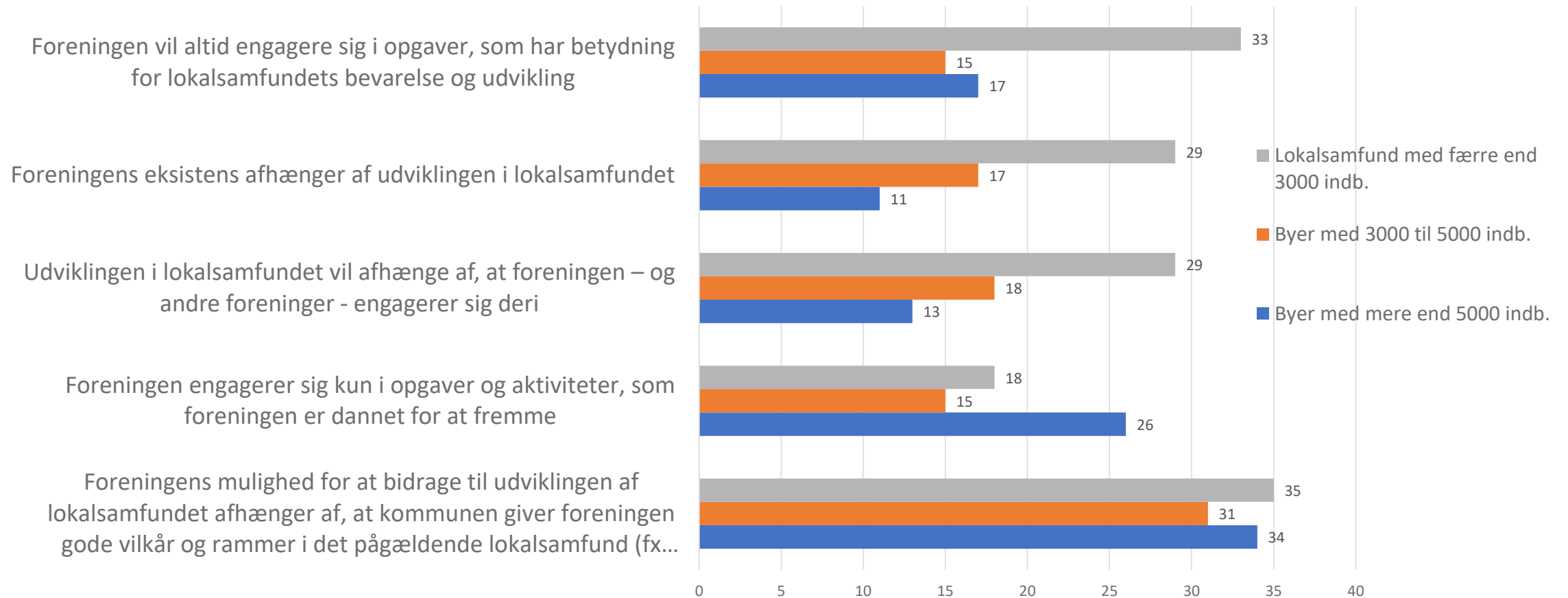

Andel af foreninger i Skive, Tønder, Assens og Vordingborg Kommune

Foreningerne i de små lokalsamfund har i meget højere grad end i de større lokalsamfund deltaget i aktiviteter mv., der har som formål at bevare eller udvikle lokalsamfundet(pct.)

Foreningerne i de små lokalsamfund har andre holdninger til lokalsamfundets betydning og foreningernes rolle deri end foreningerne i større lokalsamfund har (andel som er 'meget enig')

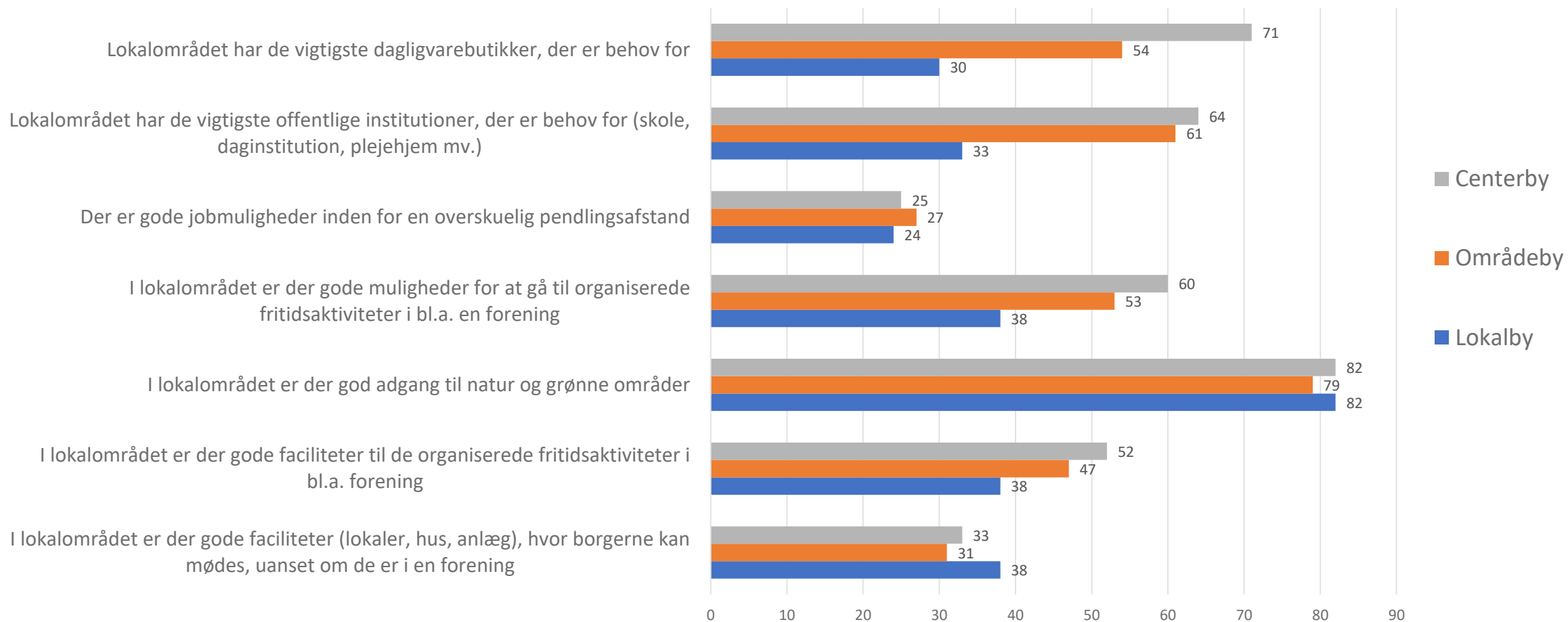
Hvad har betydning for foreningernes engagement i lokalsamfundets udvikling?

- Hvor stort lokalsamfundet er: Jo større, jo mindre engagement
 - Ikke forskelle på dette mellem kommunerne
- Hvilken type forening det er - i forhold til bestemte opgaver:
 - Lokalforeninger (Lokalforum mv.): Infrastruktur, bolig mv.
 - Idrætsforeninger: Fritidsforhold
 - Osv.
- Foreningens ressourcer:
 - Jo flere medlemmer, jo større deltagelse
 - Men antallet af lønnede medarbejdere og størrelsen af kommunal støtte spiller ingen rolle

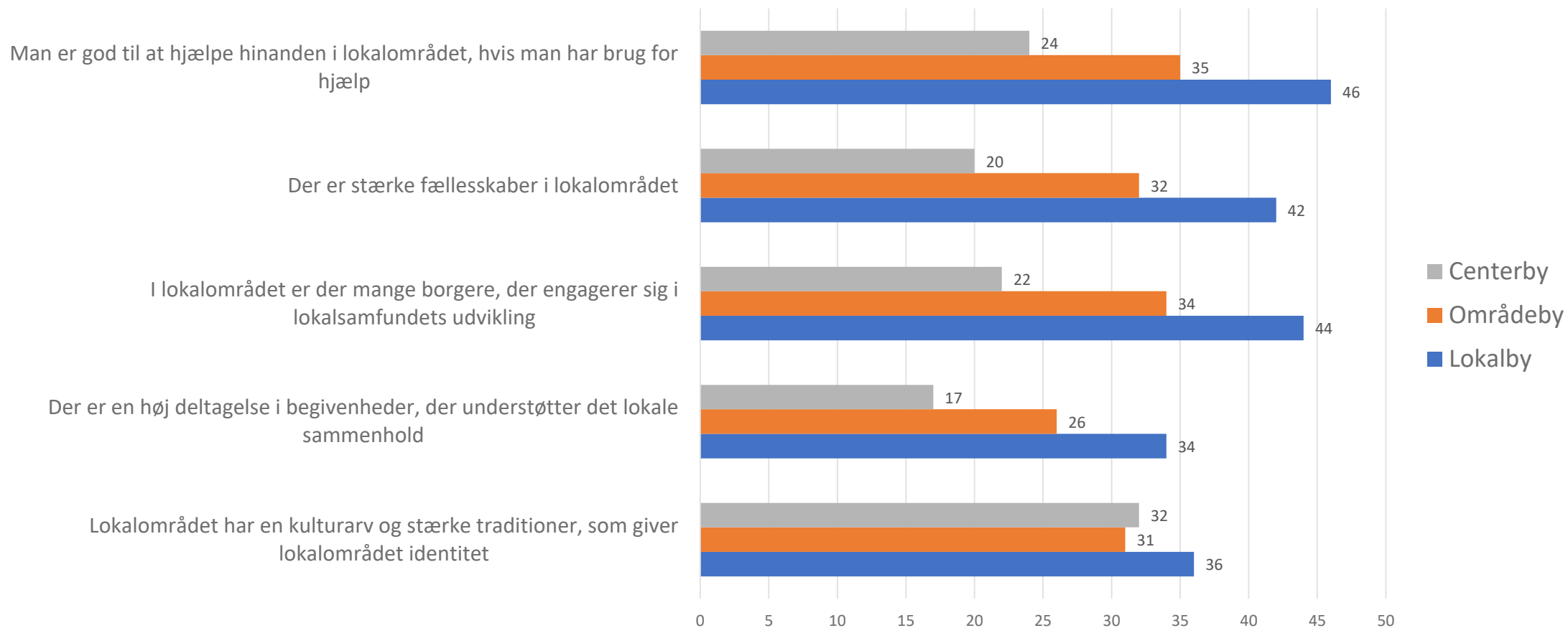
Borgernes vurdering af det
lokalsamfund, de bor i

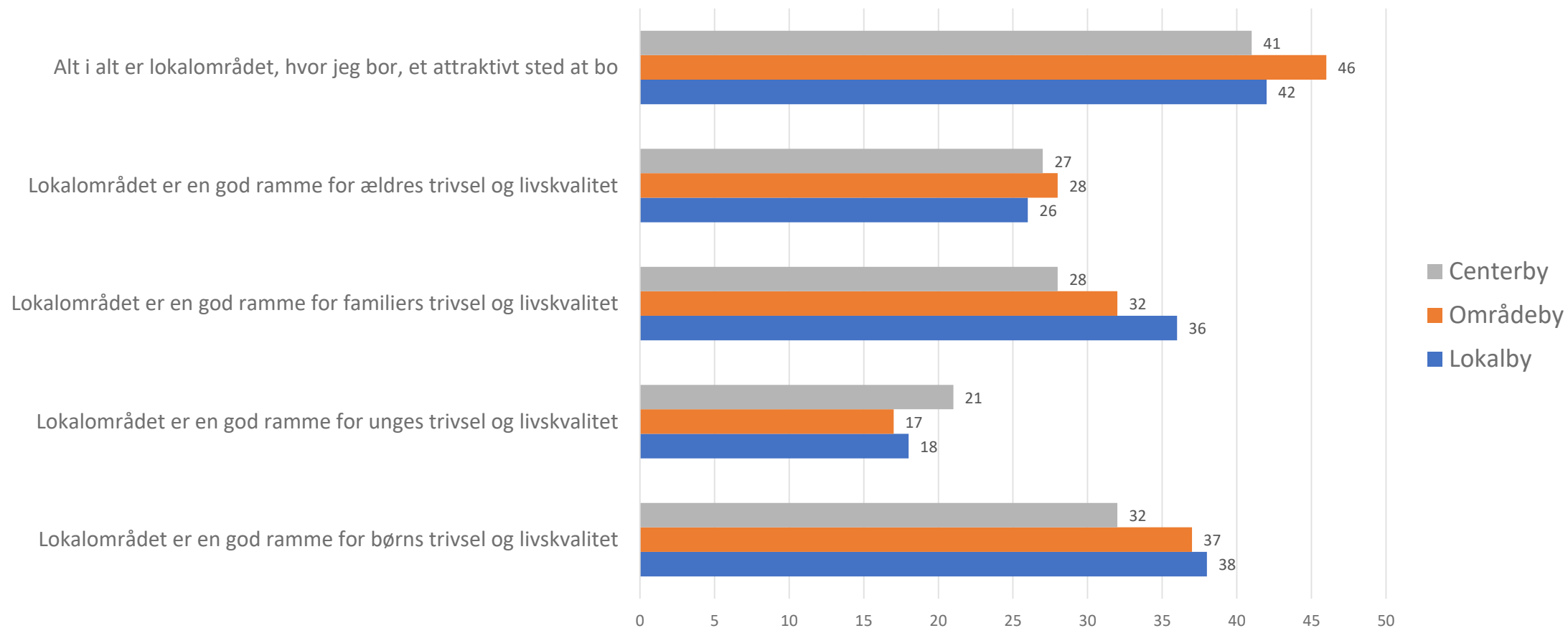
Den lokale 'service' ('meget enig')

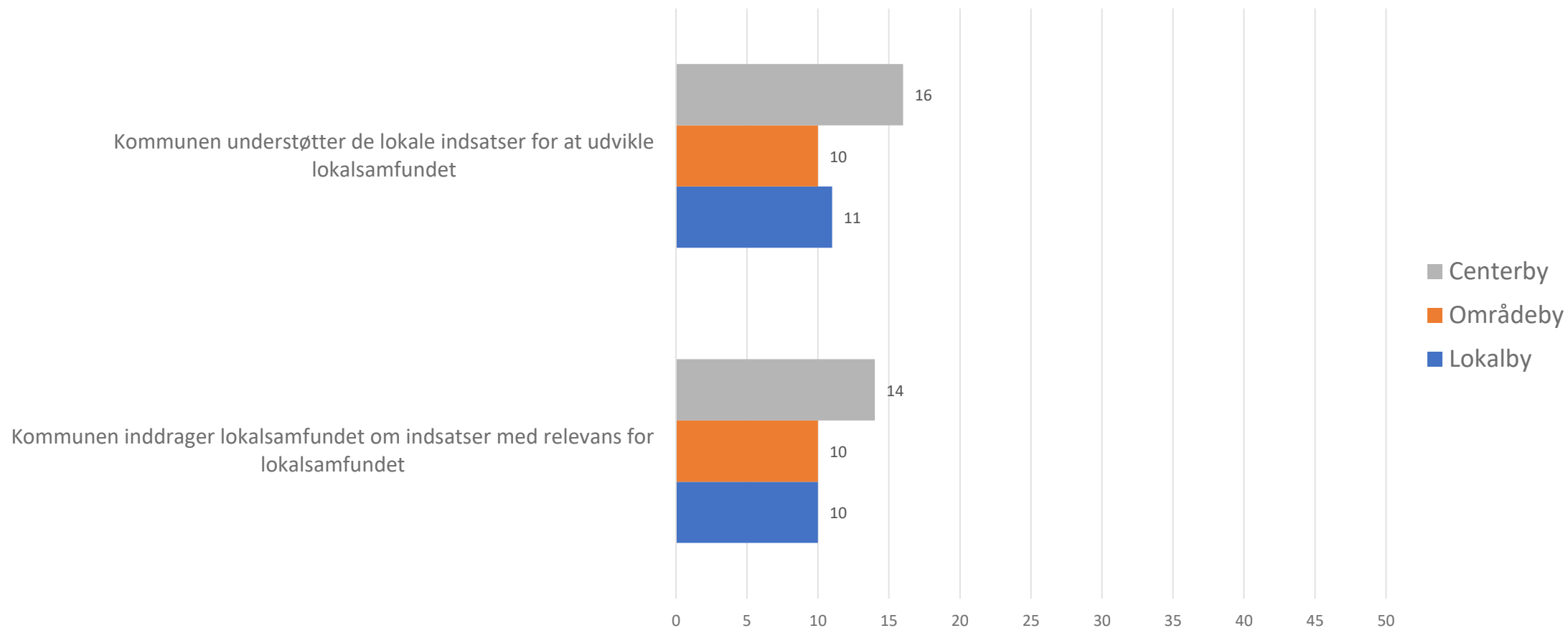
Fællesskab og lokalt engagement ('meget enig')

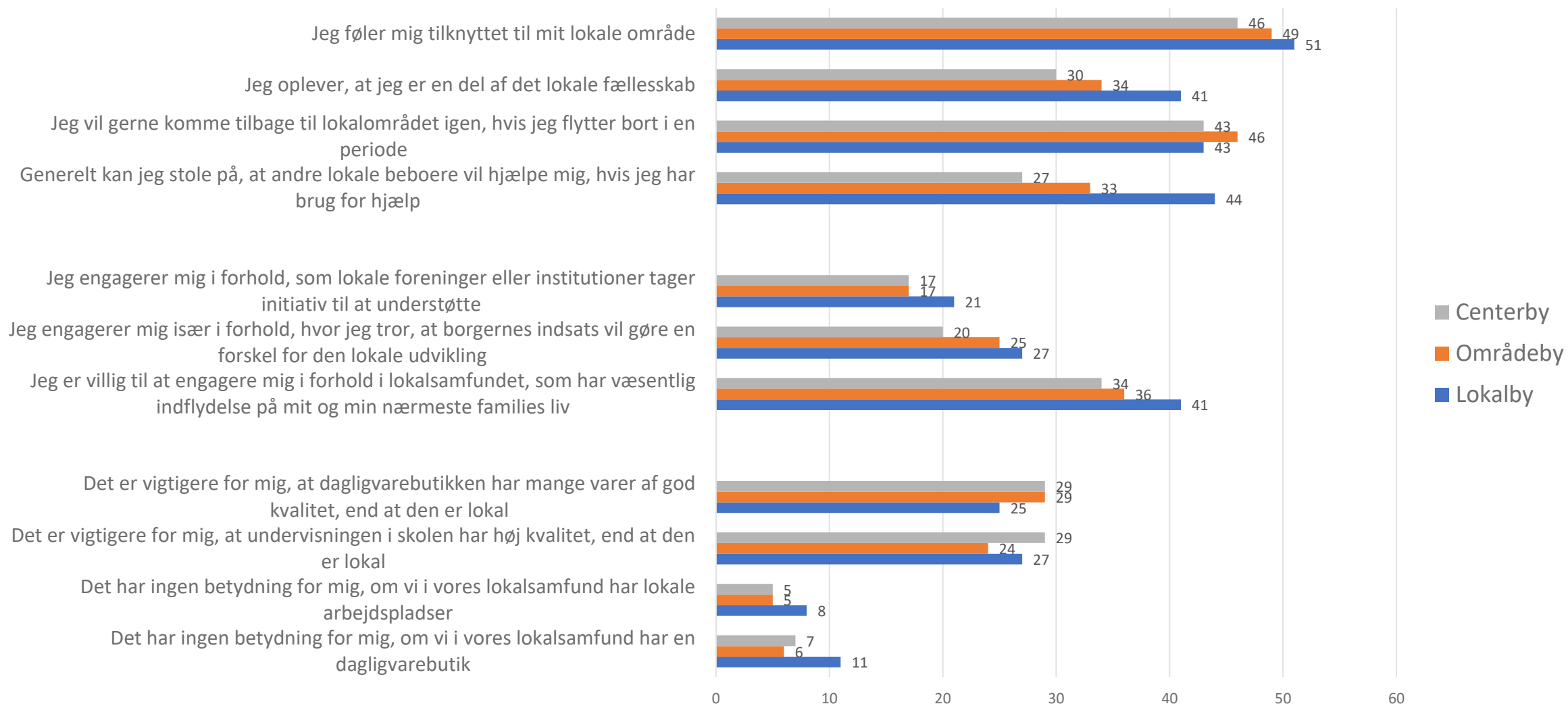
Trivsel og livskvalitet ('meget enig')

Kommunal støtte ('meget enig')

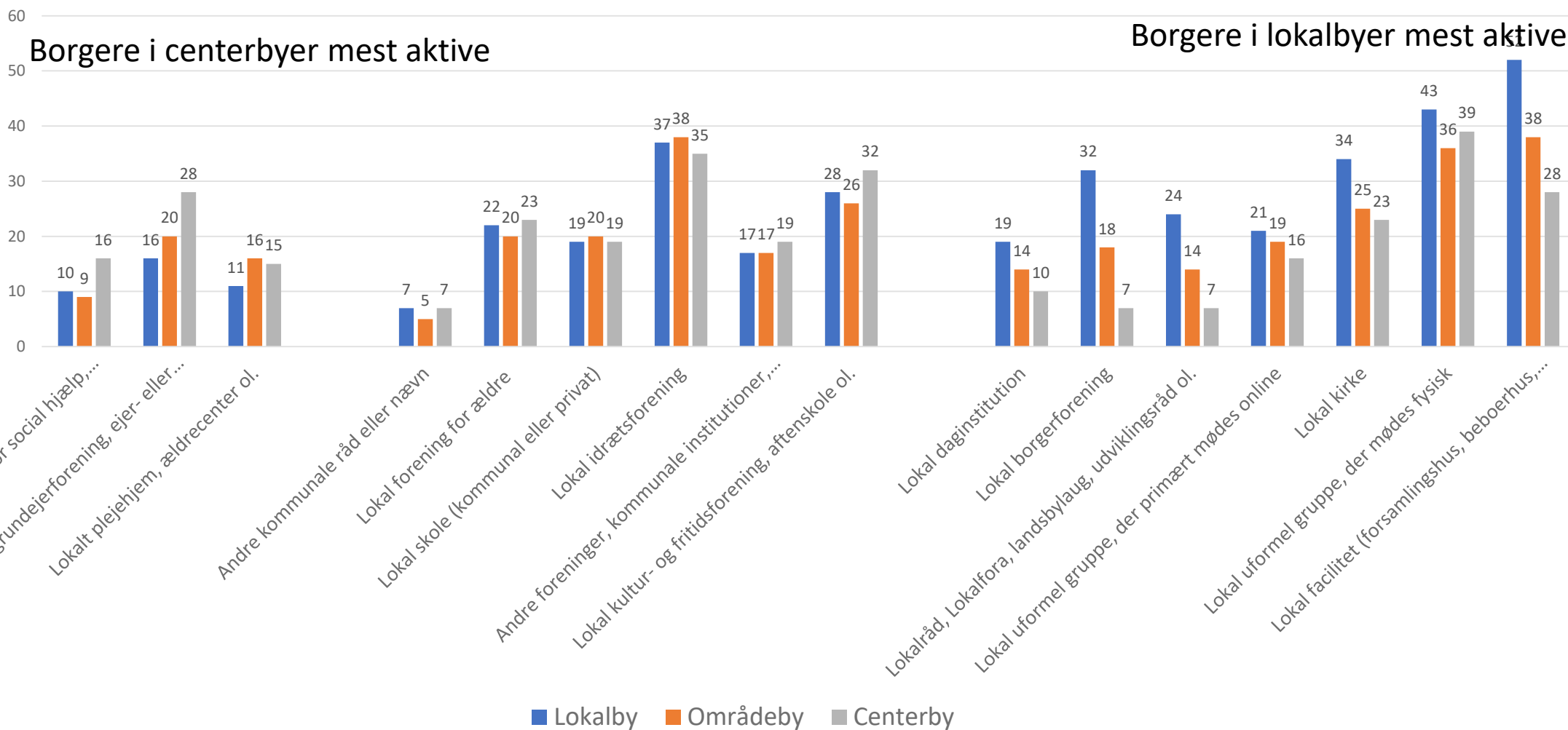
Borgernes vurdering af det lokalsamfund, de bor i (andel som er 'helt enig' i udsagnet)

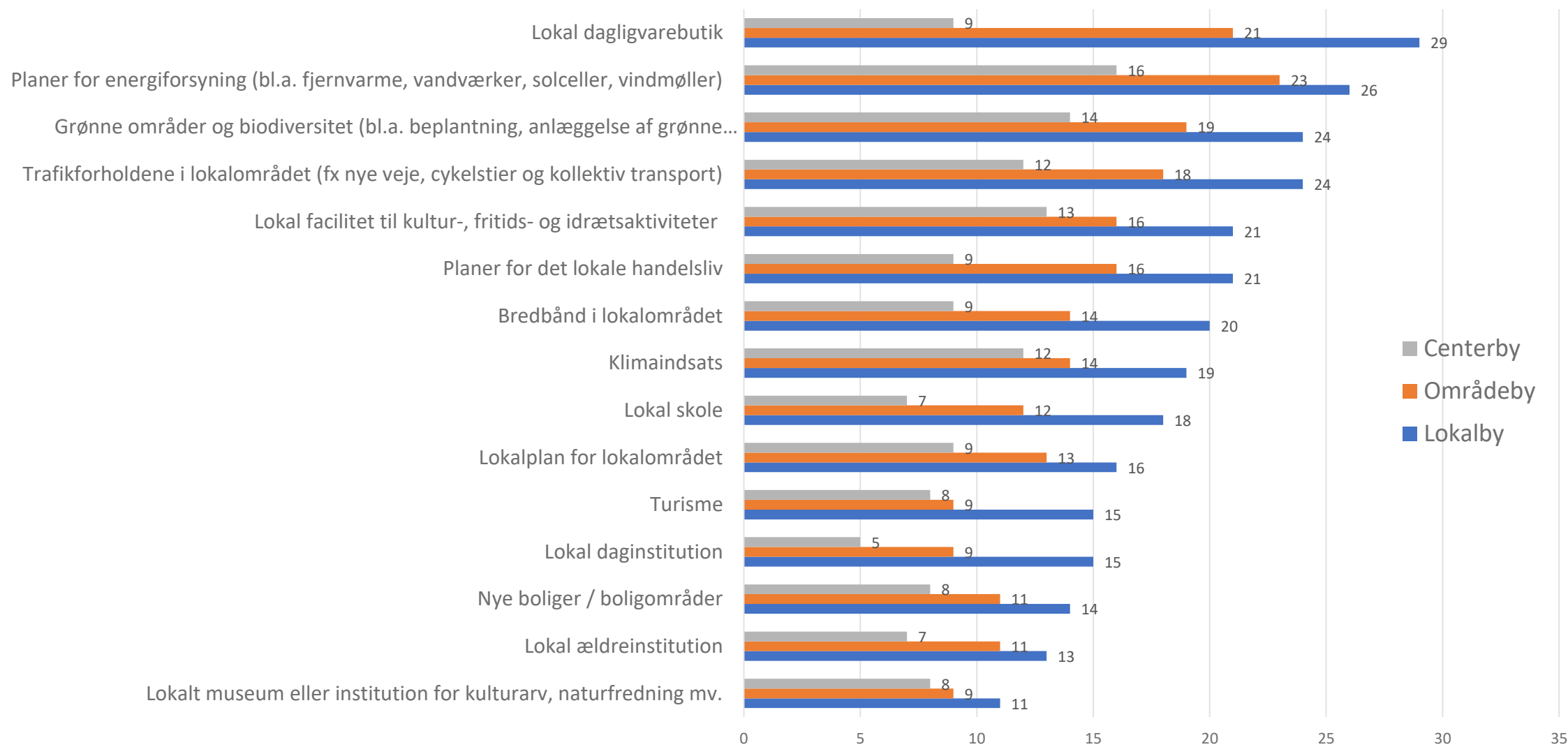
Borgernes deltagelse i
lokalsamfundets institutioner,
foreninger, kirke mv.

Har inden for de seneste tre år deltaget i aktiviteter, opgaver eller initiativer inden for forskellige områder i lokalområdet (pct.).

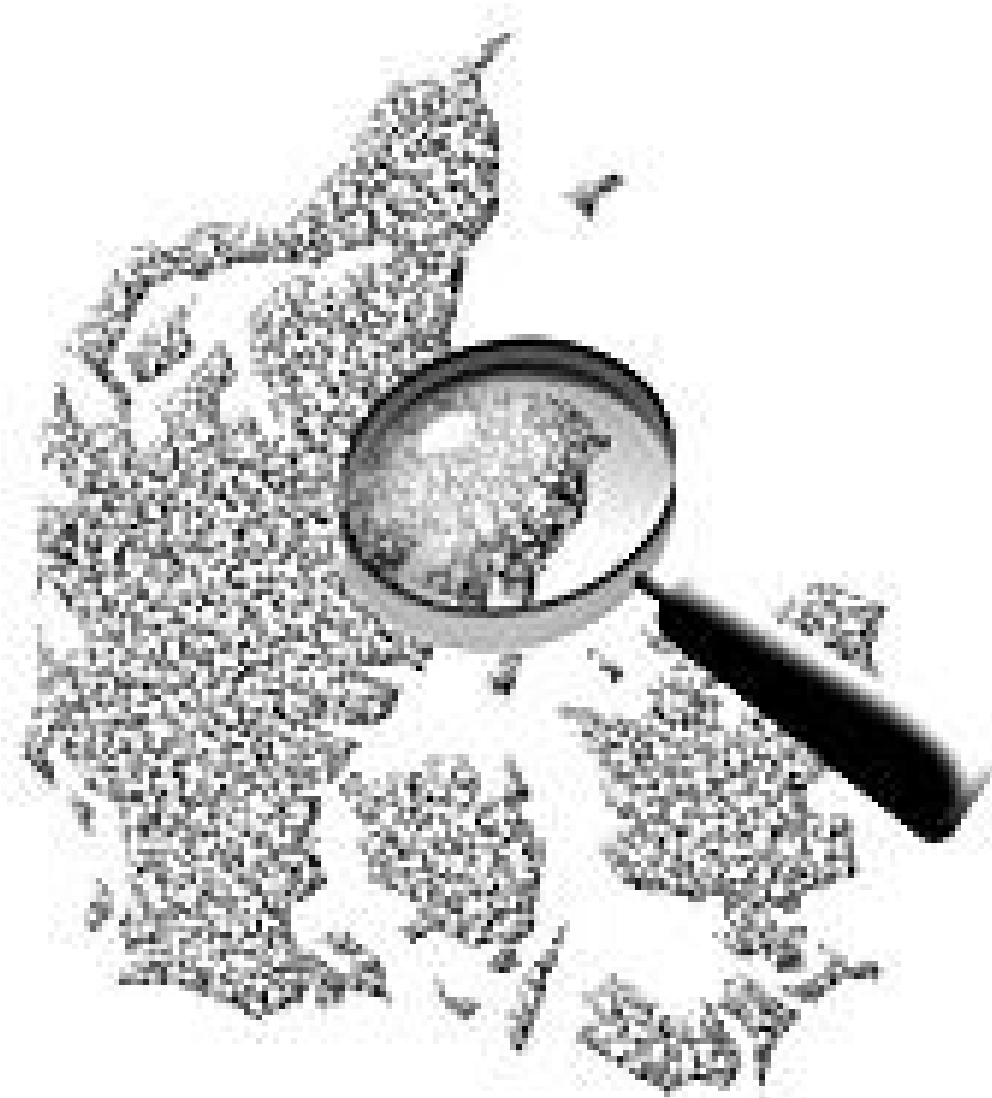
Ville du engagere dig på følgende områder i dit lokalsamfund, hvis det blev nødvendigt? Andel som svarede 'Ja, helt bestemt'

Hvad har betydning for borgernes engagement i lokalsamfundets udvikling?

- Hvor stort lokalsamfundet er:
 - Jo mindre, jo større engagement
 - Ikke forskelle på dette mellem kommunerne
- Borgernes alder
 - Jo ældre, jo større engagement
- Socialøkonomisk baggrund – bl.a. uddannelse – har mindre betydning

Resultater af lokalsamfundsanalyserne

Meget forskellige lokalsamfund

- Thise med stor arbejdsplads
- Højer med stort fondsfinansieret udviklingsprojekt
- Jungshoved med meget få arbejdspladser, ingen offentlig service og ingen dagligvarebutik

Trods den store forskellighed har lokalsamfundene mange af de samme udfordringer, bl.a.

- Vigende bosætning
- Ældre udgør en stigende andel
- Svært ved at fastholde offentlige institutioner
- Svært ved at fastholde dagligvarebutikker
- Svært ved at fastholde aktiviteter for børn og unge
- Svært ved at få nye boliger – bl.a. lejeboliger

Civilsamfundet formår i begrænset grad at 'overtage' service, der forsvinder

- Civilsamfundet varetager mange steder mindre opgaver, som normalt varetages af kommunen eller kommercielle aktører
 - Fx frivillig buskørsel og pasning af grønt område
- Men civilsamfundet kan i lille grad forhindre lukningen af offentlige institutioner, arbejdspladser, dagligvarebutikker mv.
 - Kan i nogle tilfælde bidrage til at fx dagligvarebutikken kan fortsætte
 - Men 'modarbejdes' ofte at borgernes præferencer (valg af skole, indkøb mv.)

Det organiserede civilsamfund fungerer på en anden måde

- De 'specialiserede' foreninger, som i større byer er i vækst, har vanskelige vilkår (lukker eller har få aktiviteter og lille tilslutning)
 - Fx idrætsforeninger med en eller få aktiviteter
- Til gengæld er der eksempler på bredt favnende foreninger, der både er ramme om aktiviteter og også forbindelsesled mellem borgere og kommune, fungerer godt
 - Lokalforening / fora (borgerforeningen i en ny udgave)

Facilitet(er) hvor borgernes kan samles om aktiviteter, til møder mv. har stor betydning

- På tværs af lokalsamfundene fremhæves betydning af at have et sted at mødes
- Det gamle forsamlingshus slår imidlertid ikke til
- Idrætshallen – hvis den findes – kan være den nødvendige facilitet, men nogle gange er den for ‘mono-funktionel’
- Et forsamlingshus i en ny udgave – hvor der er mulighed for at mødes om forskellige aktivitetstyper – ‘døgnet rundt’ – har stor betydning

Civilsamfundets forskellige roller

- ‘Det sociale kit’
- Supplement til den offentlige service
- ‘Den selvejende landsby’

Det 'sociale kit' i lokalområdet

- Foreninger og uformelle grupper står for en række aktiviteter
 - Idræts- og motionsaktiviteter (især for ældre)
 - Foredrag
 - Fritidsundervisning (aftenskole)
 - Sommerfest, juletræsfest, Skt. Hans fest mv.
 - Driver hjemmeside og udgiver et blad flere gange om året
 - Uformelle grupper, fx
 - Forældre til mindre børn
 - Miljø og natur
 - Særlige interesser i lokalsamfundet
- Benytter et borgerhus med tilhørende udearealer
 - som kommunen stiller til rådighed,
 - men drives af borgerne
- Har især betydning for lokalsamfundet ældre og familier med mindre børn
 - Børn og unge som går i skolen i nærmeste større by vil i lille grad deltage

Supplerer den offentlige service

- Fungerer som lokalsamfundets 'social kit'
- Frivillige og foreninger står for fx
 - Transport af borgere (især ældre) til nærmeste by ('frivillig flexkørsel')
 - Pasning af grønne områder
 - Drift af lokalt borgerhus, idrætsanlæg mv.
 - Besøgsvener hos ældre borgere
 - Giver støtte til borgere under sygdomsforløb
 - Mv.
- Kommunen dækker de fleste udgifter til materiel, ejer borgerhus mv.

Driver en række lokale servicefunktioner

- Fungerer som lokalsamfundets 'social kit'
- Har erstattet visse kommunale funktioner, der er nedlagt
- Selvejende institutioner driver skole, velfærdsinstitutioner mv. ('den selvejende landsby'?)
 - Skole
 - Daginstitution
 - Plejehjem
 - Beboerhus og fritidsanlæg

